

Miljömålsrådets årsrapport 2024

Miljömålsrådets kansli

Tel: 010-698 10 00

E-post: miljomalsradet@naturvardsverket.se

Postadress: C/O Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.sverigesmiljomal.se/miljomalsradet

Ärendenr: NV-02027-15

© Naturvårdsverket 2024

Omslagsillustrationer: Typoform/Ann Sjögren

Miljömålsikoner: Tobias Flygar

Ordförande har ordet

Miljömålsrådet presenterar idag för nionde året vår årsrapport över gemensamma åtaganden om insatser för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Rådet har under året arbetat i de fem programområden som startades 2023, och framdriften har överlag varit god.

Situationen för miljön är fortsatt allvarlig och vi ser att mer behöver göras för att nå Sveriges miljömål. Detta kräver att rådet håller fast vid ambitiösa och innovativa prioriteringar och insatser. I arbetet med de fem programområdena har rådets ledamöter utgått ifrån en analys av de stora miljöproblemen och analyser från myndigheter inom rådet och från forskningsvärlden. Genom att rådet arbetar inom områden där vi ser att samverkan är nödvändig och möjlig har vi stärkt förutsättningarna att leverera resultat där det ger störst effekt.

Jag ser ett stort engagemang från Miljömålsrådets ledamöter och detta återspeglas i alla leveranser som har skett från programarbetet. Bland annat ser vi att programområdet Ramverk för nationell planering väcker mycket intresse och engagemang både inom och utanför rådet, och kompletterar den utredning som lämnades till regeringen av Lena Erixon i september. Jag ser stor potential för detta programområde att göra konkret nytta för de utmaningar vi har i samhällsplaneringsprocesserna idag. Vi har också ett programområde som i slutet av detta år ska lämna underlag till den parlamentariska Miljömålsberedningen (Kolinlagring och biologisk mångfald i landbaserade ekosystem) där samverkan inom rådet kan bidra till ett välavvägt förslag från beredningen.

Sedan 2020 har rådet anlitat en följeforskare för att analysera arbetssättet i programområden. I slutet av 2023 lämnade han sin slutrapport, som också publicerats i Förvaltningsakademins rapportserie. Rapporten visar att samarbetet inom Miljömålsrådet har fått en mer strategisk inriktning och att förutsättningarna för att dra fördel av interaktivitet och utbyten har förbättrats sedan arbetssättet med programområden infördes. Analysen visar också att rådet drar fördel av att myndigheterna representeras på myndighetschefsnivå, vilket ger prioritet och legitimitet åt arbetet och gör att det finns en stark beslutskapacitet.

Den gemensamma uppfattningen hos Miljömålsrådets ledamöter är att arbetet har varit värdefullt och bidragit till myndigheternas egna arbete såväl som till att positivt driva på utvecklingen för miljömålen.

Stockholm 1 mars 2024

Göran Enander
Miljömålsrådets ordförande

Innehåll

ORDFÖRANDE HAR ORDET	3
INNEHÅLL	3
MILJÖMÅLSRÅDET – VÅRT NIONDE ÅR	5
Vi ökar takten i arbetet för att nå miljömålen	5
Vi är Miljömålsrådet	6
Tillståndet för miljömålen	7
Vi fokuserar på myndigheternas miljöarbete	7
Vi arbetar i fem programområden	7
Samordning med Rådet för Hållbara städer	8
1. RAMVERK FÖR NATIONELL PLANERING	9
2. SAMVERKAN FÖR ETT HÅLLBART LIVSMEDELSSYSTEM	12
3. HÄLSA SOM DRIVKRAFT FÖR MILJÖMÅLEN OCH HÅLLBAR UTVECKLING	14
4. CIRKULARITET I KLIMATOMSTÄLLNINGENS MATERIALFLÖDEN	17
5. KOLINLAGRING OCH BIOLOGISK MÅNGFALD I LANDBASERADE EKOSYSTEM	19
MILJÖMÅLSRÅDETS PÅGÅENDE ÅTGÄRDER 2024	21
MILJÖMÅLSRÅDETS AVSLUTADE ÅTGÄRDER 2023	22

Miljömålsrådet – vårt nionde år

Regeringen har inrättat Miljömålsrådet¹ för att stärka berörda myndigheters roll i genomförandet av miljöpolitiken. De 18 nationella myndigheter och länsstyrelserna, som representeras i Miljömålsrådet, har en central roll i genomförandet av åtgärder för en långsiktig hållbar utveckling. I många fall arbetar myndigheterna vägledande för medborgare, kommuner och näringsliv i miljöarbetet.

Det finns fler myndigheter som har viktiga ansvarsområden och betydelse för att nå miljömålen. Miljömålsrådet bjuder in andra berörda aktörer där samverkan i åtgärdsarbetet behöver breddas.

Vi ökar takten i arbetet för att nå miljömålen

Miljömålsrådet är en plattform för myndighetscheferna vid myndigheter som är strategiskt viktiga för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Rådet ska stärka de ingående myndigheternas roll i genomförandet av miljöpolitiken och verka för att kostnadseffektivt öka takten i arbetet för att nå miljömålen. Det skapar också en möjlighet till ömsesidigt lärande i komplexa samhällsfrågor genom en fördjupad samverkan mellan myndigheterna.

Rådet sammanträder fyra gånger per år. I rådets arbete ingår inte uppföljning och utvärdering av miljömålen.

Ledamöterna har gemensamt formulerat att samverkan i Miljömålsrådet ska inspirera och stödja de ingående myndigheterna, samt utgå från myndigheternas verksamheter. Målsättningarna är att Miljömålsrådets arbete ska:

- bidra till att de nationella miljömålen nås,
- lyfta och om möjligt bidra till att lösa konflikter mellan olika samhällsmål,
- få fram uppföljningsbara, myndighetsövergripande miljöåtgärder,
- utifrån ett helhetsbehov leda till gemensamma åtgärder inom prioriterade områden, samt
- bidra till väl genomarbetade förslag till regeringen

¹ Regeringsbeslut I:16, M2015/213/Mm.

Under perioden 2023–2026 arbetar Miljömålsrådet i fem programområden där rådet har bedömt att en fördjupad samverkan är en framgångsfaktor för att öka takten i arbetet för att nå miljömålen. Syftet med att arbeta i programområden är att anlägga ett mer strategiskt perspektiv och kraftsamla i de prioriterade frågor där rådet bedömer att samverkan kan ge störst effekt.

Vi är Miljömålsrådet:

Göran Enander, Ordförande
Anders Sjelvgren, Boverket
Robert Andrén, Energimyndigheten
Karin Tegmark Wisell, Folkhälsomyndigheten
Eva-Britt Eklöf Petrusson, Havs- och vattenmyndigheten
Christina Nordin, Jordbruksverket
Per Ängquist, Kemikalieinspektionen
Cecilia Tisell, Konsumentverket
Annica Sohlström, Livsmedelsverket
Per Bill, länsstyrelserna
Björn Risinger, Naturvårdsverket
Joakim Malmström, Riksantikvarieämbetet
Lars-Ove Sjajn, Sametinget
Herman Sundqvist, Skogsstyrelsen
Michael Knochenhauer, Strålsäkerhetsmyndigheten
Anneli Wirtén, SGU
Elisabeth Backteman, Tillväxtverket
Roberto Maiorana, Trafikverket
Jonas Bjelfvenstam, Transportstyrelsen
Inger Ek, Upphandlingsmyndigheten

Ett nätverk med experter från respektive myndighet stödjer rådet med underlag och konsekvensbedömningar. Miljömålsrådets kansli finns hos Naturvårdsverket men är självständigt i förhållande till myndigheten.

Tillståndet för miljömålen

Vart fjärde år görs en fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål. Den görs av Naturvårdsverket i samverkan med övriga myndigheter med ansvar i miljömålssystemet. Den senaste utvärderingen lämnades till regeringen i januari 2023 och bedömer förutsättningarna att nå miljömålen till 2030. Utvärderingen visar att några områden utvecklas positivt, även om vi fortfarande har långt kvar innan vi når de flesta av miljökvalitetsmålen. Miljökvalitetsmålet Skyddande ozonskikt har bedömts vara uppnått sedan ett antal år och miljökvalitetsmålet Säker strålmiljö bedöms sedan flera år vara nära att nås. Miljökvalitetsmålen Frisk luft och Giffri miljö bedöms 2023 för första gången vara nära att nås. För miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan går utvecklingen åt fel håll och målet kommer bara kunna nås med en dramatisk vändning neråt i utsläppen. Miljökvalitetsmålen Levande skogar, Storslagen fjällmiljö och Ett rikt växt- och djurliv bedöms inte nås till 2030 och utvecklingen i miljön är negativ. Utarmningen av den biologiska mångfalden påverkar inte bara målet om Ett rikt växt- och djurliv utan bidrar också till att flera av de andra miljökvalitetsmålen är svåra att nå eftersom flera miljökvalitetsmål har preciseringsområden om arter och deras livsmiljöer. Eftersom vi bara når eller är nära att nå fyra av sexton miljökvalitetsmål när vi inte heller det övergripande generationsmålet – att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Vi fokuserar på myndigheternas miljöarbete

Miljömålsrådet presenterar denna redovisning över gemensamma programområden och åtgärder som myndigheterna åtar sig att genomföra i samverkan, för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Åtgärderna tas fram av myndigheterna själva utifrån problem som dessa identifierat i miljöarbete.

Årsrapporten publiceras via sverigesmiljomal.se den 1 mars varje år. Vi lägger kraften på åtgärder som myndigheterna själva förfogar över. Men där så är angeläget och lämpligt har rådet möjlighet att till regeringen lämna förslag, som vi menar är strategiskt viktiga för miljöarbetet men som inte ligger inom de deltagande myndigheternas mandat. I år lämnar vi inga sådana förslag.

Vi arbetar i fem programområden

Sedan 2019 arbetar Miljömålsrådet med åtgärder fokuserade inom gemensamt utvalda programområden. Under perioden 2019–2022 har vi arbetat i sju programområden varav fem har avslutats och två fortsätter tillsammans med tre nya programområden sedan starten 2023.

I de följande avsnitten beskriver vi pågående programområden. För varje programområde finns en drivansvarig myndighet, som ansvarar för att hålla ihop arbetet och leveranserna. Inom vissa områden kan andra myndigheter ha drivansvaret för olika projekt inom programmet. De är då ansvariga för framdrift och leveranser inom det enskilda projektet.

Det sista avsnittet i denna rapport beskriver de samverkansåtgärder som bedrivs fristående från programområdena. Totalt fortsätter arbetet med tre fristående samverkansåtgärder och under perioden 1 mars 2023 – 1 mars 2024 har totalt en fristående samverkansåtgärd avslutats.

Det pågår ett stort antal omfattande processer som berör stora delar av samhället där förståelse och acceptans för omställning mot ett hållbart samhälle är av stor betydelse. Rådet avsätter därför också utrymme vid rådsmötena för information och inspel till denna typ av transformativa processer och där rådet fyller en funktion som referensgrupp, i syfte att accelerera miljömålsarbetet.

Samordning med Rådet för hållbara städer

Miljömålsrådets uppdrag och Rådet för hållbara städers uppdrag går delvis in i varandra. Där de gör det är ambitionen att samordna och dra nytta av varandra. Miljömålsrådets kansli och Rådet för hållbara städers kansli har regelbundna avstämningar i syfte att undvika dubbelarbete och hitta synergier genom att bland annat dra nytta av varandras nätverk och kompetenser.

1. Ramverk för nationell planering

Drivansvarig myndighet: Boverket

Medverkande myndigheter: Energimyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Trafikverket, Tillväxtverket, Sveriges geologiska undersökning, Riksantikvarieämbetet, Sametinget och Skogsstyrelsen.

Adjungerande: Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Svenska kraftnät.

Lägesbeskrivning

Under 2023 har arbetet inom programområdet haft som inriktning att arbeta med att konkretisera och fördjupa ramverkets former och funktioner, med utgångspunkt i det förslag som presenterades 2022 i rapporten Ramverk för nationell planering – Förslag till utvecklad nationell planering². Fokus har legat på arbetssätt inom arenan och att belysa möjligheter och utmaningar med att ta fram gemensamma kunskapsunderlag.

En utvärdering gjordes i början på året som gav nya insikter och lärdomar till det fortsatta arbetet. En viktig utgångspunkt är att främja ett arbetssätt som är utforskande då ramverket handlar om att bryta ny mark och bygga nya typer av relationer och samverkan. Detta för att kunna utveckla en nationell planeringsnivå som bland annat bygger på en bättre samordning mellan statliga myndigheter. Arbetet inom ramverket har under året bland annat lett till en stärkt kontaktyta mellan myndigheterna. Men också att olika utmaningar och möjligheter kring arbetssätt för samverkan och förmågan att ta fram gemensamma underlag kunnat belysas. Viktiga samhällsutmaningar har också börjat diskuteras utifrån ett bredare perspektiv.

Under året har fokus varit på två tematiska fördjupningsarbeten; Möjlighetsplanering för hållbar energiomställning och Samhällsomvandlingen i Norra Sverige. I Möjlighetsplanering för hållbar energiomställning har arbetssätt testats för att ta fram ett gemensamt kunskapsunderlag som med utgångspunkt i scenarieanalyser från Energimyndigheten och Svenska kraftnät visar på framtida elbehov översatt till konkreta ytanspråk. Vidare har tillgänglig information om elproduktionens rumsliga förutsättningar och konsekvenser sammanställts. Ambitionen är att på sikt skapa kapacitet för att kunna ta fram ett myndighetsgemensamt kunskapsunderlag ur ett nationellt perspektiv. Detta med syfte att kunna identifiera synergier, behov

² Boverket (2022). Ramverk för nationell planering – Förslag till utvecklad nationell planering i Sverige. <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2022/ramverk-for-nationell-planering/>.

av intresseavvägningar samt att kunna göra konsekvensanalyser ur ett rumsligt perspektiv. Olika tillvägagångssätt för att identifiera ytor för elproduktion har utvärderats och lärdomar inhämtats till exempel från havsplaneringen samt arbetet med den nationella strategin för hållbar vindkraft. Resultaten är under färdigställande.

I Samhällsomvandlingen i Norra Sverige har planeringsprocessen för två industrietableringar studerats. Detta med syfte att identifiera pågående och faktiska planeringssituationer där ramverkets arenafunktion kan testas utifrån att ta fram myndighetsgemensamma sektorsövergripande kunskapsunderlag, som kan stötta länsstyrelserna i dialogen med kommuner i tidiga skeden. Studien visar på ett stort behov av att, både regionalt och kommunalt, kunna överblicka och hantera kumulativa effekter vid omfattande etableringar inom nyindustrialiseringen. Arbetet visar på vikten av tillgängliga nationella kunskapsunderlag som i tidiga skeden kan ge stöd för att kunna bedöma lämpligheten utifrån en större geografi och påverkan på till exempel renskötsel och samisk kultur, infrastruktur, eldistribution, bostadsutveckling och service.

Programområdet har också under året diskuterat och belyst förutsättningarna för att ta fram en nationell lägesbild. En nationell lägesbild i betydelsen av en rumslig nulägesbild på nationell nivå som översiktligt illustrerar ett antal bärande rumsliga strukturer/förutsättningar på karta. Lägesbilden ska bidra till att underlätta samordning och utveckling av arbetssätt och metoder inom arenan för att tydliggöra målkonflikter i landskapet och beskriva konsekvenserna av olika sektorsvisa prioriteringar.

Under året har rådet beslutat om en uppdaterad programförklaring och arbetsplan för ramverkets arbete fram till maj 2026. Föreslagna temaområden bygger vidare på de lärdomar och slutsatser som dragits kring behov av att utveckla arbetssätt för samverkan och förmåga att ta fram gemensamma underlag.

Arbetet bedrivs vidare i två parallella spår – dels ett övergripande arbete med nationell lägesbild av nationell rumslig planering, dels två fördjupningsområden som preciserats enligt följande:

1. Möjlighetsplanering för hållbar energiomställning – stora solcellsanläggningar på mark, samt
2. Samhällsomvandling i norra Sverige – samlat kunskapsunderlag om kumulativa effekter av utvecklingen i norra Sverige med fokus på renskötsel och samisk kultur.

Fokus ligger på att fortsätta utveckla arbetssätt och metoder samt att utveckla förmågan att ta fram gemensamma kunskapsunderlag.

I arbetet med den reviderade programförklaringen har viktiga kopplingar till Förstudien för nationell fysisk planering, som presenterades i september 2023, belysts samt kopplingen till förändrade EU-direktiv inom EU:s gröna giv.

Under året har också en styrgrupp tillsatts som hade sitt första möte strax innan årsskiftet 2023/2024. Styrgruppen ska stödja arbetsgruppen genom vägvalsbeslut under processens gång, genom att säkra resursbehov och förankra internt inom myndigheterna samt genom att stödja och säkerställa att resultat nås.

Under 2023 har åtta arbetsgruppsmöten hållits varav ett fysiskt i Karlskrona. Dessutom har de två temafördjupningarna haft ett antal möten och workshoppar för att driva arbetet framåt.

2. Samverkan för ett hållbart livsmedelssystem

Drivansvarig myndighet: Livsmedelsverket

Medverkande myndigheter: Folkhälsomyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen (pausat medverkan 2023), Konsumentverket, länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Tillväxtverket samt Upphandlingsmyndigheten.

Lägesbeskrivning

Livsmedel påverkar alla tre dimensioner av en hållbar utveckling: miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. En omställning av livsmedelssystemet är nödvändig för att vi ska nå FN:s globala hållbarhetsmål, de nationella miljömålen, folkhälsomålen och målen i livsmedelsstrategin. Ett tidigare programområde, ”Syn-tesarbete för ett hållbart livsmedelssystem”, resulterade 2022 i myndighetsgemensamma målbilder för ett hållbart livsmedelssystem³.

Detta programområde syftar till att myndigheterna, med utgångspunkt i de gemensamma målbilderna, ska underlätta för näringsliv och andra relevanta aktörer att agera för ett hållbart livsmedelssystem samt utveckla myndighetssamverkan och interna arbetssätt för ett hållbart livsmedelssystem.

Under 2023 har myndigheterna sammanställt exempel på hinder som relevanta aktörer i livsmedelssystemet upplever för att kunna bidra till målbilderna. I första hand utifrån befintlig kunskap, men även genom två dialogmöten med livsmedelsföretag och branschorganisationer inom livsmedelskedjan. Ett par av utmaningarna som diskuterats är att den samlade regelbördan för primärproducenter kan vara svår att överblicka och förstå samt att konsumentutbudet av mer hållbara alternativ ofta är begränsat och/eller svårt att urskilja. Den samlade sammanställningen har arbetats vidare med och kompletterats på sju av de tio myndigheterna och kommer att revideras ytterligare för att under 2024 landa i en gemensam hindersammanställning.

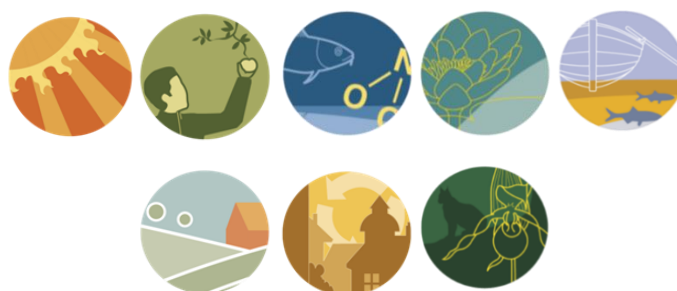
Ett urval av pågående nationella och EU-gemensamma satsningar med bäring på ett hållbart livsmedelssystem har identifierats och kommer följas gemensamt i programmet. Syftet är att bygga djupare insikter kring systemutmaningarna samt att hitta aktörer och finansiering till framtida policylab.

Programområdet har tagit del av och diskuterat Jordbruksverkets interna rutin för hållbarhetsbedömning som ska säkra att beslut som fattas beaktar alla dimensioner

³ Syn-tesarbete för ett hållbart livsmedelssystem. Livsmedelsverkets samarbetsrapport 2022 nr 02.

av ett hållbart livsmedelssystem. Vi har även diskuterat hur samverkan kan leda till förbättrade och mer heltäckande konsekvensanalyser som i sin tur kan bidra till en hållbar omställning.

Programområdets arbetsgrupp har beslutat att ta fram ett gemensamt inspel till myndigheternas ledningsgrupper under våren 2024. Det ska sammanfatta hinder-sammanställningen, de pågående initiativen och innehålla arbetsgruppens förslag på viktiga myndighetssatsningar som behövs för att nå ett mer hållbart livsmedels-system.

3. Hälsa som drivkraft för miljömålen och hållbar utveckling

Drivansvarig myndighet: Folkhälsomyndigheten

Medverkande myndigheter: Boverket, Livsmedelsverket, Länsstyrelserna, Naturvårdverket, Riksantikvarieämbetet, Sametinget, Skogsstyrelsen, Strålsäkerhetsmyndigheten, Sveriges geologiska undersökning, Trafikverket.

Lägesbeskrivning

Inom ramen för arbetet med Sveriges miljömål och generationsmålet ska samhällets aktörer verka för att människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan, samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas. Fri-luftsliv, aktiv transport, farliga ämnen, biologisk mångfald samt fysisk planering är områden som tydligt berör flera myndigheter och som knyter an till både miljö och hälsa, där åtgärder leder till måluppfyllelse av flera olika samhällsmål.

Programområdet *Hälsa som drivkraft för miljömålen och hållbar utveckling* samordnar arbetet med miljörelaterad hälsa i syfte att öka kunskapsutbytet, samverkan och samordningen av frågor som berör flera aktörer, och där hälsa kan användas som drivkraft för att öka takten i arbetet med miljömålen och hållbar utveckling.

Programområdet har under året kartlagt närliggande projekt, uppdrag och nätverk, samt etablerat ett nationellt nätverk som utgör en plattform för bred samverkan inom miljö och hälsa. I november 2023 samlades ett 70-tal aktörer som representerade akademi, nationella myndigheter, länsstyrelser, regioner, kommuner, SKR och civilsamhället för att diskutera en vision för miljörelaterad hälsa fram till 2030 och hur vi når dit. Diskussionerna tog avstamp i tidigare arbete inom Miljömålsrådet, den senaste Fördjupade Utvärderingen av miljömålen (FU23), samt WHO:s miljö-hälsoprocess och Budapestdeklarationen. I grupper diskuterades angelägna lösningar för miljö kvalitetsmålen och åtgärder som vi behöver arbeta tillsammans med för att få synergier mellan miljö och hälsa. Resultat av dagen blev en bruttolista av åtgärder, som miljömålsmyndigheterna sedan arbetat vidare med. Folkhälsomyndigheten har i början av 2024 bjudit in till en uppföljande hearing med alla deltagarna om resultaten och fortsatta prioriteringar.

Programområdet innefattar därutöver två fördjupningsområden:

- Data som drivkraft för miljörelaterad hälsa (Naturvårdsverket drivansvarig)
- Sociala konsekvensanalyser i miljömålsarbetet (Folkhälsomyndigheten drivansvarig)

Data som drivkraft för miljörelaterad hälsa

De huvudsakliga syftena med delområdet *Data som drivkraft för miljörelaterad hälsa* är att öka och förbättra användandet av data inom miljörelaterad hälsa genom samordning mellan myndigheter och andra berörda aktörer, samt att utveckla hur data kan användas för att möjliggöra för fler aktörer att hitta synergier och implementera åtgärder som skapar drivkraft i miljöarbetet. Delområdet arbetar med processer från Innovationsguiden⁴ och med utgångspunkt från användarnas perspektiv och behov. Under året har samverkansgruppen startat upp, som består av Naturvårdsverket, Folkhälsomyndigheten, Boverket, Trafikverket, SGU, Riksantikvarieämbetet, Strålsäkerhetsmyndigheten, Livsmedelsverket, Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen (passiv följare).

En ”ringa-in-verkstad” har också genomförts, där målgrupper och utmaningar tydliggjorts. Delområdet har då preciserats med målsättningen ”Hur kan vi ge beslutsfattare bättre förutsättningar att fatta datadrivna beslut om förbättringar av miljön som påverkar hälsan?” Genomförandet kommer att ske i dialog med användarna och genom att till exempelvis tillgängliggöra data, synliggöra samband och samordna data genom ökad samverkan på lokal- och regional nivå. Delområdet har haft samverkansmöten med ett kommunnätverk, med Center för datadriven hälsa på KTH om synergier och även med Länsstyrelsen Gävleborg om deras hälsomiljödatabas MIDAS. Arbetet med inventering av data, konkretisering och undersökningsfas kommer att fortgå under 2024.

Sociala konsekvensanalyser i miljömålsarbetet

Delområdet om sociala konsekvensanalyser (SKA) syftar till att ge större möjligheter för de ingående myndigheterna att effektivt kunna stödja lokala och regionala aktörer med mer samstämmigt stöd kring sociala konsekvensanalyser gällande den fysiska miljön. De myndigheter som ingår i samverkansgruppen är Folkhälsomyndigheten, Boverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Sametinget, Skogsstyrelsen och Trafikverket.

I delområdet kommer vi att utforska och lyfta hur sociala konsekvensanalyser kan underlätta styrningen mot insatser som främjar god och jämlik hälsa och en hållbar utveckling. Under året har samverkansgruppen haft flera digitala möten och en fysisk heldagsworkshop och landat i inriktning och avgränsningar samt identifierat aktiviteter att genomföra inom ramen för delområdet, varav några har påbörjats. Vi har bland annat:

- Identifierat behov i samverkansgruppen utifrån respektive myndigheters uppdrag och för delområdets syfte
- Skapat en ökad samsyn och kunskapshöjning inom området och kring centrala begrepp i samverkansgruppen
- Kartlagt befintliga stödmaterial för SKA med syfte att tillhandahålla en samlad information med vägledning och stöd från nationell nivå om SKA

För att utreda vilka hinder och möjligheter som finns för olika aktörer att beakta jämlik hälsa och hälsofrämjande perspektiv systematisk vid beslut om insatser och

⁴ <https://innovationsguiden.se/>

åtgärder i den fysiska miljön, har samverkansgruppen tagit avstamp i WHO:s metod för beteendeinsikter⁵. Som en del i detta kommer en fördjupad behovsanalys att genomföras under 2024 med syfte att tydliggöra redan identifierade behov och få nya kunskaper om vilket typ av stöd målgrupperna önskar för att det ska bli så användbart som möjligt i praktiken.

⁵ [Behavioural and cultural insights EURO \(who.int\)](https://www.who.int/euro/about-us/behavioural-and-cultural-insights)

4. Cirkularitet i klimatomställningens materialflöden

Drivansvarig myndighet: Kemikalieinspektionen

Medverkande myndigheter: Energimyndigheten, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, SGU, Tillväxtverket, Transportstyrelsen, Upphandlingsmyndigheten.

Lägesbeskrivning:

Syftet för programområdet är att undvika framtida miljöproblem genom samverkan med näringslivet, arbete uppströms med design, att förebygga avfall och göra det möjligt att återvinna material och skapa effektiva system för återvinning. Programområdet syftar vidare till att bedöma behovet av såväl primära som sekundära material för samhällets klimat- och energiomställning och därefter utreda vilka möjligheterna och riskerna är för att klara det behovet. Målet är en hållbar klimatomställning.

Programområdet har under 2023 följt den beslutade arbetsplanen. Vi har gjort en kartläggning och analys av nuläget och beskriver redan pågående processer. Vi har definierat prioriterade problemområden, identifierat möjligheter till samverkan mellan myndigheterna och har lagt en grund för intressentdialog med näringsliv och intressentorganisationer.

Resultat:

De prioriterade problemområdena gäller

- farliga ämnen och cirkularitet,
- behov av och tillgång till material samt
- social hållbarhet av material.

Vi har analyserat vilka hinder som kan finnas för att cirkularitet ska kunna uppnås för dessa tre områden. Brist på information om det kemiska innehållet samt brist på spårbarhet och transparens är gemensamt för alla tre.

Programområdet har diskuterat vilket handlingsutrymme och vilka möjligheter myndigheterna har för en utvecklad samverkan där vi kan se synergier. Sådana möjligheter finns då ny lagstiftning ska utformas och genomföras och vid utformning av satsningar på forskning och innovation. Utbildningsinsatser och kunskapsdelning för bättre information och spårbarhet är ytterligare områden där samverkan förväntas ge synergieffekter. Vi bedömer att dialogen med näringsliv och andra intressenter är avgörande för framgång i programområdet och ser att en sådan dialog kommer att gynna alla parter.

Programområdet har tagit fram en Nulägesanalys i form av ett dokument som närmare beskriver resultatet av arbetet hittills och vad vi avser att uppnå under 2024.

Vidare arbete under 2024:

Under 2024 kommer programområdet att utgå från de tre prioriterade problemområdena. Vi kommer att planera och starta intressentdialogen. Vad gäller samverkan mellan myndigheterna kommer vi att konkretisera i vilka frågor vi bedömer att samverkan har störst effekt och hur den bäst kan genomföras.

Under arbetet kommer vi att beakta redan pågående processer. Det gäller strategier och handlingsplaner samt lagstiftning i Sverige och för EU. Nationellt finns processerna för vägledning, upphandlingsstöd, regeringsuppdrag och samverkan med näringslivet.

5. Kolinlagring och biologisk mångfald i landbaserade ekosystem

Drivansvarig myndighet: Naturvårdsverket

Medverkande myndigheter: Boverket, Energimyndigheten, Jordbruksverket, länsstyrelserna, Riksantikvarieämbetet, Sametinget, Skogsstyrelsen och Trafikverket.

Lägesbeskrivning

Programområdets syfte är att identifiera och ta fram kunskapsunderlag som kan bistå Miljömålsberedningen i arbetet med att ta fram förslag enligt tilläggsdirektiv (M2010:04) om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn.

Programområdets arbete under 2023 har varit fokuserat på att bistå Miljömålsberedningen i sitt arbete med kunskapsuppbyggnad. I ett första skede sammanställdes underlag som myndigheterna identifierade som aktuella för beredningens arbete. Sammanställningen levererades i slutet av mars 2023 som en excellista och som en wordfil med länkar till underlagen. Underlagen beskrevs kort och sorterades under olika kategorier. Tre arbetsgrupper: skog, jordbruk och exploatering, bildades i programområdet under våren för att fokusera på områdesspecifika frågor rörande biologisk mångfald och kolinlagring. Efter dialog med Miljömålsberedningen levererade Jordbruksgruppen ett särskilt underlag.

Under hösten 2023 genomfördes ett fysiskt arbetsmöte med representanter från programområdet och ytterligare sakkunniga från respektive myndighet. Arbetsmötet fokuserade på att identifiera de största utmaningarna för att nå internationella målsättningar rörande biologisk mångfald och kolinlagring och att kategorisera redan föreslagna och gemensamberedda styrmedel och åtgärder. Syftet var att förbereda för den workshop som Miljömålsberedningen bjöd in till i början av december. På beredningens workshop ombads programområdet att göra en genomgång av vilka styrmedel och åtgärder som ingått i analyserna i den fördjupade utvärdering av Sveriges miljömål 2023⁶. Både med fokus på vad som finns idag och vad som bedöms otillräckligt. Skogsstyrelsen ombads att presentera effektbedömningar av åtgärder för kolinlagring i skogen. En stor del av workshopen ägnades åt att i grupper diskutera styrmedel och åtgärder samt synergier och målkonflikter.

⁶ Fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål 2023, Naturvårdsverket, rapport 7088, januari 2023, <https://www.naturvardsverket.se/publikationer/7000/978-91-620-7088-5/>

I slutet av december beslutade programområdet om en struktur för att ta fram ett antal myndighetsgemensamma utgångspunkter som kan spelas in till Miljömålsberedningen under våren 2024 då beredningen mer aktivt går in i arbetet med att ta fram förslag. Arbetet med utgångspunkterna utgår dels från de insikter som sammanställdes under det fysiska arbetsmötet hösten 2023, dels från de problemanalyser som gjordes för biologisk mångfald inom FU23 respektive klimat inom klimathandlingsplanen.

Miljömålsrådets pågående åtgärder 2024

PÅGÅENDE ÅTGÄRDER (UTANFÖR PROGRAMOMRÅDENA)

- **Samverkan om genomförandet av förslag inom den nationella handlingsplanen för radon.**
Deltagande myndigheter: Strålsäkerhetsmyndigheten, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelsen i Västra Götaland och Länsstyrelsen i Gävleborg samt några kommuner.
Samverkansåtgärden är en del av handlingsplanen för radon som SSM tagit fram i samverkan med berörda myndigheter. Det har hittills genomförts möten i Gävle och Göteborg med länsstyrelser och kommuner för att analysera nuläget för kommunernas hantering av radonfrågan och diskutera möjliga förbättringar. Åtgärdens övergripande målsättning är att förbättra stödet till kommunerna när det gäller hantering av frågor om radon samt att förbättra möjligheten att följa kommunernas verksamhet inom radonområdet. Avsikten är att fortsätta arbetet under 2024 och slutföra åtgärden under 2025.
- **Staten går före som skogsägare**
Deltagande myndigheter: Skogsstyrelsen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Fortifikationsverket, Statens fastighetsverk, Sveriges lantbruksuniversitet samt det statliga bolaget Sveaskog.
Huvudfokus för åtgärden är att stärka och utveckla den gröna infrastrukturen på statligt ägd skogsmark. En viktig del i genomförandet är utbyte av erfarenheter och att de deltagande organisationerna får lära av varandra samtidigt som arbetssätten utvecklas. Åtgärden har varit vilande under 2023 men kommer att återupptas och avrapporteras under 2024.
- **Utveckling av förslag till mål, indikatorer och beskrivningar för funktionell grön infrastruktur.**
Deltagande myndigheter: Länsstyrelserna, Skogsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket och Trafikverket.
Inom samverkansåtgärden har referensgruppen under 2023 arbetat vidare med samverkan genom att börja fokusera på värdetrakter för övergångsmiljöer och söka ytterligare medel för att kunna sammanställa kunskapsläget för indikatorer och målbeskrivningar som finns för grön infrastruktur på länen. Rapporten slutförs under början av 2024 och mer medel är sökta från länsstyrelserna för att kunna utveckla och fortsätta arbetet med indikatorer och målbeskrivningar i samarbete med forskare och andra intressenter (exempelvis skogssektorn). Naturvårdsverket och Boverket har hållits informerade löpande om samverkansåtgärden.

Miljömålsrådets avslutade åtgärder 2023

AVSLUTADE ÅTGÄRDER 2023 (UTANFÖR PROGRAMOMRÅDENA)

- **Scenarioanalys för klimatneutral bygg- och anläggningssektor**

Deltagande myndigheter: Trafikverket, Boverket och Naturvårdsverket.

Arbetet har haft som ambition att öka samsynen runt metod för scenarioanalys för bygg- och anläggningssektorn med syfte att kunna visa nyttan av åtgärder och styrmedel för att nå målet om klimatneutralitet i färdplanen för klimatneutral bygg- och anläggningssektor. En förstudie under 2020 utgjorde underlag till att under 2021–2023 ta fram ett verktyg. I arbetet med verktyget framkom dock vissa metodmässiga problem som vi inte kunnat lösa inom ramen för projektet. Arbetet avslutades under 2023. Trafikverket har efter detta initierat ett forskningsprojekt som förhoppningsvis kommer kunna lösa problemen som uppdagats och som sedan kan användas för att vidareutveckla verktyget.

